

8751
MAGYAR
PHILOSOPHIAI SZEMLE.

TÖBBEK KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

BOKOR JÓZSEF ES DR BUDAY JÓZSEF. 9.

IV. ÉVFOLYAM.

I. FÜZET.

1885. JANUÁR. 78

Megismeritek az igazságot, és az igazság
szabadokká téssen titeket.

János VIII. 32.

TARTALOM:

1. Böhm Károlyhoz. — *Bokor Józseftől.*
2. Érintkezési pontok a physika és a philosophia között. — *Heller Ágosttól.*
3. Dr. Horváth Cyrill élete és bölcsészete. — I. közlemény. — *Dr. Nemes Imrétől.*
4. Összehasonlító bonctani vázlatok. — *Dr. Bihari Pétertől.*
5. A »Magyar Philosophiai Szemle« feladata. — *Dr. Macski Valértől.*
6. A gazdaszat fogalma. — *Dr. Kiss Mihálytól.*
7. Értesítő: Outlines of Psychology with special reference to the theory of Education by James Sully. Ismerteti *Lechner László.* — Indítvány a gyermek munkahajlamának, képességeinek kipuhatólása s megjelölése iránt. Irta *Gerlóczy Gyula* müegyetemi tanár. — Utasítások a reáliskolai tantervhez: a bölcséleti előtanra vonatkozó rész.
8. A philosophiai folyóiratokból.
9. Ujabb philosophiai müvek.

BUDAPEST.

KÓKAI LAJOS KÖNYVKERESKEDÉSE.

1885

A »Magyar Philosophiai Szemlét« a Magyar Tudományos Akadémia támogatja ugyan, de a lap szellemi irányáért és tartalmáért csakis a szerkesztőség felelős.

A »Magyar Philosophiai Szemle« megjelenik kéthavi füzetekben, tehát évenként összesen 6 füzetben, mintegy 30–35 ivnyi tartalommal.

Előfizetési ár: egész évre **5 forint**. Egyes füzet ára **1 forint**.

A lap szellemi részét, s általában a szerkesztést illető tudósítások a szerkesztőséghez (**Dr. Buday József II. ker. főreáliskola**), az anyagi részt s kiadást illetők pedig **Kókai Lajoshoz** (Károly-utca, az ev. főgymnasiummal szemben) küldendők.

Budapest, 1885. január havában.

Bokor József,
Dr. Buday József,
szerkesztők.

Kókai Lajos,
kiadó.

Phil
646n

BÖHM KÁROLYHOZ.

A Te munkás kezeidből vesszük át a Magyar Philosophiai Szemlét, barátaid, az új szerkesztők.

Az új folyam első cikke hadd viselje hát a Te nevedet, a Tiedet, a ki életre hívtad, három küzdelmes éven át megalapítottad és — meg vagyok győződve — élesztgetni fogod ezután is azt s irodalmunk mostoha gyermekét, a philosophiát. Hiszen Te a munkában azon fokra jutottál, a hol elpártolásról, idegen mezők kalászaival való ábrándokról többé nem lehet szó. Meglelted hivatásodat. Az idők pedig nem olyanok, mint Spinozáé voltak, hogy egy philosophnak idegenkednie kellene egyetemi cathedrától, a nyilvánosságtól s világát a szoba négy fala közt, pókjai harcának szemléletében átélnie. A gyakorlati étellel érintkezés jól tett a philosophiának; tartalmasabbá, elevenebbé vált. Hátra van, hogy ő hassa át jobban a gyakorlati életet, hogy mint szellemi áramlat, vagy hogy hasonlattal éljek, mint egy üde léghuzam felfrissítse petyhüdt légkörünket, széttépje pókjainak maig szövögetett hálóját.

E feladatot vállalta magára már a múlt, — kiválóan philosophusnak nevezett 18-ik század. Nem érhetette el, nem volt kellően feldolgozva az anyag a rendszerezés számára. Most folyik még csak az anyaggyűjtés s a részleteknek hángyaszorgalommal való feldolgozása. Mintha vesztették volna közös kapcsolatukat a tudományok; a physika, a történelem egyes részleteibe való elmerülés ma az érdemleges munka. Az áttekintés ereje, a vue d'ensemble hiányzik s mert hiányzik, az a hit kezd támadni, hogy el sem érhető.

»A philosophia sokat tett az emberiségért s elhallgatott, midőn bevégezte feladatát. Ma hiába óhajtjuk és sóhajtjuk vissza fényes napjait. Nem csak Magyarországon nem akad művelője az

ujabb kor hatalmasabb tehetségei közt, hanem Németországon sincsen senki, a ki a Hégelek nyomdokaiba hágjon. A régibb iskolák tanítványai megpróbálják olykor szárnyaikat, minálunk akad Kerkápoly vagy Horváth Cyrill, de műveik visszhangot nem költenek többé....

....Nem a véletlen műve, hogy a philosophia és a költészet még az imént hivatott művelőkre talált s meghallgattatást a nemzet által, ma pedig pangásnak indult ez és amaz.«

Az Egyetértésben írja e dolgokat Hoitsy Pál, a fiatalabb politikai nemzedék egyik emlegetettebb tagja, kinek neve tudományos foglalkozás, névszerint astronomiai tárgyú tárczaczikkek s fordítások után is ismeretes. Irja pedig abból az alkalomból, hogy szelid öregünk, Horváth Cyrill a hideg ágyon feküdt; s mint hálás tanítvány úgy vélte elsirathatni a mestert, ha egy tollvonással, egy kapavágással eltemeti őt, el a philosophiát s ráadásul a poezist. Holttest, sírásó, kántor így hullanak a közös gödörbe Hoitsy úr képzeletében, hogy ne maradjon más mint a »détail cette vermine qui ronge les grandes ouvrages« mint Voltaire mondta.

Van azonban a détail munkánál is félelmesebb ellensége a philosophiának; igazában egy ellensége van: a mindennapi kenyérért, a létért való ádáz küzdelem. Ahol a vagyonfelhalmozódás még azon primitív fokot sem érte el, hogy a tömeg mindennapi szükségét ellátva fölösleget mutasson föl; ahol az egyén maga és faja föntartásáért természetes ösztöneinek vad erejével kénytelen küzdeni: ott elismerem, nincs, nem is lehet philosophia. Az olvasó megítélésére bízom, ily helyzetben van-e tényleg a magyar nemzet.

Én pedig szívesen beismerem, hogy e természetes, mert minden élőlényvel közös ösztöneink megmaradnak a köz- és magánvagyon bármely felhalmozódása, a művelődés bármely foka mellett. Nincs rá kilátás, nem is kívánatos, hogy egyéniségünket vesztve valamely normál lényekké, teszem fel a szentírás egy akla és pásztora juhaivá változzunk. A minek azonban az emberben becset tulajdonítunk, az épen ez ösztönökkel ellentétes hátványok közbejöttétől számítható. Onnan datálható az ember értéke, a hol megvalósította az egyéneket egy családdá, egy közösséggé, egy nemzetté, egy állammá összefűző kötelékeket. Mik e

kötélékek? ha nem az egyén durva önzését legyőző s félig természetes, félig szellemi alapon nyugvó ideák. A mit erkölcsnek hívunk, mi egyéb? mint a létfentartásra hajtó egyéni ösztönök megtagadása a részvét, a szeretet nevében. A Hoitsy úr által megtagadott poezis s vele az összes művészetek hivatása mi egyéb? ha nem az, hogy a közeszmék a legbeszélőbb formában szóljanak az egyénhez, hogy vannak az ő érdekei felett álló egyetemes érdekek, melyekben résztvéve feleltheti állati szenvedélyeit s könnyebben viseli a pillanat nyomorát.

E közeszmék, az embert emberhez fűző, az emberiség köznevét megteremtő kapcsolatok tagadása az egyetlen ellensége a philosophiának. Ellenség az a paraszt felfogás (a németek Spiessburgernek, a francziák bourgeois-nak hívják), mely magán kívül csak az ő érdekeit veszélyeztető versenytársat lát, kit könnyörtelenül el kell nyomnia, vagy kizsákmányolnia, ellenkező esetben reá vár kizsákmányoltatás. Ez épen nem ismeretlen, mert a tömegeket egyenként nagyon is jellemző tüneményt hívják még gyakorlatiasságnak is s épen e gyakorlati életre mondtam, hogy rászorult a közeszméket cultiváló philosophia hatására.

Hogy mikép teljesítse a philosophia e hivatását, bajos volna az e czikk keretében vázolni. Pusztán a philosophia feladatát alkotó főbb eszmékről pár szót. Legfőbb, soha szem elől nem téveszthető feladata a fönt is említett vue d'ensemble, az áttekin-tés szekesztése, mely tényeket, ismereteket egy rendszerre fűz. Mme Steinről mondta Göthe: »azt szeretném tudni, hogy e szép asszony fejében hogyan tükröződik a világ?« Tükröződik a világ valamennyiünk fejében s öröklött tehetségeinken túl csak a körülmények, illetve magunk hibája, ha egy elménk törött tükör módjára több képet mutat, mely a részletekre utal s a melyeken végleg könnyen erőt vesz az önfentartás physiologiai ösztöne.

Másik s ez már nagyon is gyakorlati feladata a philosophiának ismerő mechanismusunk biztos megállapítása. Van legalább is oly gyakorlati, mint egy bank-üzlet; adva levén az ismerés ténye, melyhez keresni kell a »hogyan« kérdése czimén a legszilárdabb elméletet. E formájában a feladat mégis kevesek által érthető; kevesen foglalkoznak ismeretelmélettel. Érthetőbb lesz hát más formájában, abban, ha mondom, hogy századok sőt ezredék óta üti-veti az emberiség miként tanítsa ismerni a növekvő

nemzedéket s tegye gyermekeit az ismeret révén hasznavehető polgárokká. Erre kellene már a szilárd ismeretelmélet, mely a philosophia számtani próbájának, a paedagiának útmutatásul szolgálhatna. Azok a viták, melyek a paedagogia tudományolta fölött folynak, tanusítják, hogy a próba nem vált be s hogy gyermekeink, az emberiség jövője érdekében a problema még ezután oldandó meg. E problemán szakadatlanul dolgozik nemcsak a mi kis világunk, de a földgömb valamennyi művelt népe. — A philosophia nem volt, hanem lesz.

Az érvelésből legyen ennyi elég. Minden eszmének azonban megvannak a Tamásai, kik a legragyogóbb érveknek sem hisznek addig, míg nem látnak s kezökkel nem fognak. Ha csak ez kell, ám lássanak! kivált azok, kik nyilvánosan itéletet mondanak philosoph dolgokban. A Te munkád, az »Ember és Világa« legalkalmasabb czáfolat Hoitsy úr invectivái személyes részletére.

Fogadd üdvözetemet!

Sárospatak.

Bokor József.